

folyamatos: ha az anyanyelv kulturális–esztétikai tradícióiban otthonra találnak a gyerekek, nagyobb biztonsággal erednek újabb kulturális felfedezőutakra.

A folklorizmus iskolai bevonulásában hitem és java tapasztalatom szerint jelen van a közművelődési mozgalmak elmúlt két évtizede (nemcsak a táncház, de a játszóház, sőt a gyermekszínháték is), legalább annyira, mint az új politika nemzeti ideológiát elemeket hangsúlyozó szólama. Ennek megfelelően remélem tehát, hogy a népművészet iskolai új térhódításában szabadságmozgalmak hagyománya legalább annyira ott munkál, mint elkötelezettség–mozgalmaké. Ez az iskola számára életbevágóan fontos! Ha tananyagszalmázássá válik a néptánc, a kézművesség – ne adj'isten kötelező vizsgafeladatá –, akkor közel áll ahhoz, hogy elveszítse különleges, humánium-közvetítő vonzerejét.

Ezért szurkolunk Törökbálintnak, ahol a Zsolnai József vezette kísérleti iskolában először lett általános iskolai tantárgy a népművészet; szurkolunk Martonvásárnak és az Alsóerdősor utcának, ahol kialakult a néptánc alsótagozatos tanterve; a salgótarjáni Gagarin és Budapesti úti iskoláknak, a bátonyterenyei Erkelnek, az esztergomi képző gyakorlóiskolájának, A Loránd Ferenc irányította "magyar Gesamtschule" 4 újjáépített iskolájának, ahol a kalendárium rendjéhez igazítják a tanítást; Tatárszentgyörgynek, ahol a technika tantárgyat a népi kismesterségekkel váltották fel; Debrecennek, ahol az ének–zene mellett tanítják a kézművességeket; Nyíregyháza orosi iskolájának, ahol a hagyományos művészeti tantárgyak összehajló ágait fonták össze. Ezért szurkolunk Petrás Annának és társainak, hogy a budapesti Szakasits utcában 15 éves partizán-énekesnő – stílusosan mondva: betyárkodás – után megalakíthassák a "népművészeti–kézműves főiskolát". Hogy képzett pedagógust is folyamatos "közművelődési vérátömlesztésből" kapjon a népművészet irányában tájékozódó pedagógustársadalom. Vajon a "kulturális piac", a kiadók segítik-e ezt a tájékozódást? Elég kereslet-e számukra ez az új pedagógiai fellobbanás?

A Hungaroton vállalkozásának szívesen keltem jó hírért. Szvorák Katalin és a Téka együttes lemeze–kazettája, az Iglíce szívem jókor érkezett, jó segítség lehet. Az énekesnő karakteres szép hangja, a kísérő együttesnek hagyománytisztelő, de a gyerekek kedvébe járó hangszerezése (tekerő, zajkeltő hangszerek gyakori megszólaltatása), a megszólaló gyerekek hangja – az együttes és a népművészeti mozgalom "nagy generációjának" saját gyermekei! – jó íze a lemez–kazetta sikerének záloga. Közismert népi gyermekjátékdalok mellett néhány kuriózum is akad. A gyermekjátékokban bevált néptánc-tanítási anyag sikerdarabjai (elsősorban ugrósok) hallhatók. Motivációösszefűzésre, házi táncmozgásra ez a lemez nem alkalmas. A "B" oldal még egységesebb, hiszen az esztendő jeles napjainak szokásaihoz rendel egy–egy dalt, énekes–hangszeres kompozíciót. Az említett iskolai kísérletek Kalendárium–óráin bizonyára felcsendülnek majd ezek a dalok is.

TRENCSENYI LÁSZLÓ

Álarc a szélben

"Én vagyok én, te vagy te, ki a nagyobb számár, én vagy te?" – e mélyértelmű kiszámoló vitathatatlanul vitatható igazságának súly(talanság)át érezhették át mindazok,

akik tanúi voltak Bob Dylan, a "Nagy Fehér Csoda első magyarországi koncertjének (Kisstadion, 1991. június 12.).

Körülbelül negyedszázada késett ez a bemutatkozás. Sokak szerint meg is késett ennyi idő alatt.

A korosabb, magukat "elfogulatlan elfogultaknak" tekintők nevében azonban megkockáztatom: Bobby zenebohóc 1991-ben is ugyanazt nyújtotta, mint (mondjuk) 1961-ben – felültetett minket a hintára, amelyre mindig is szerettünk volna felülni.

Arról nem ő tehet, hogy időközben a legtöbben – úgymond – felnőttünk, s a hinta összszeszugorodott röpterében egyre nyilvánvalóbb, hogy magát a hintát is kinőttük...

Bobby és a hinta maradt az, aki és ami.

Felnőttes dolog volna rájuk haragudni emiatt.

– Mi vagy? Minek tartod magad? – így egy riporter.

– Trapézművésznek – hangzik a válasz.

Nekem tetszenek azok a könyvek, amelyek nem akarnak meggyőzni semmiről. Van bennük valami, ami a legcsattanósabb propagandánál is meggyőzőbb lehet. A gondolat iránti alázat őszinteséget feltételez, és bizalomra int. A (tudatos) befolyásolás elvééről való lemondás több párhuzamos okot, okozatot sejtet: a téma elég végletes és összetett (kézenfekvően egyszerű) ahhoz, hogy ne kelljen és – hamisítás nélkül – ne lehessen elméletekkel aládúcolni; a szerző nem önmagáról, hanem könyve tárgyáról kíván tudósítani; az olvasó megmenekül attól a méltatlan és veszélyes feladattól hogy a tényeket kicsomagolja az ideológiából. Barna Imre Bob Dylan című munkájában ezek az eredők együttesen teremtenek olyan alaphelyzetet, amely lényegében a rockzene korai éveit meghatározó, előadó–hallgató közti ősegyenlőségre emlékeztet.

– Most egy új dal következik. Nem az a fajta, hogy aszongya: "Az én rózsám úgy imád, Itália vár miránk", meg: "Te az enyém, én a tied, úgys egybekelek veled..."

Köhögés, hangolás.

– "Én a tied, te az enyém, jaj de csodálatos regény"...

Nem, ebben egy kicsivel többről lesz szó.

Azzal – egykéthá–négy, egykéthá–négy – rákezdi:

Meddig menjen az emberfia

Hogy a neve ember legyen?

A "regény" megjelölés e könyv esetében nem formális meghatározás, a Bob Dylanról mind ez ideig megjelent kaotikus irodalomtömeg tükrében a műfaj megválasztása állásfoglalás. A "regény" definíció elsősorban arra utal, hogy a feldolgozott, átrostált tényanyagot is érdemes, sőt szükséges fenntartással kezelni. Az óvatosság, a forrásmunkák ellentmondásosságán túlmenően, Dylan pályájának még ma is homályos kanyarulatai miatt ajánlatos. Barna Imre megközelítésében végig érezhető egyfajta távolságtartás, amelynek köszönhetően az olvasónak kellő rálátása nyílik a témára.

Formai szempontból rokonszenvesen egyszerű felépítésű a Dylan–könyv. Nincsenek benne fejezetek, alcímek, alpontok és mellékletnyi lábjegyzet. Harminchárom novella-szerű mozaikból áll össze a Dylan életét 1985-ig követő kirakós játék. A sima, mesterkéletlen szerkezet, mintha a folkzene puritán, köztulajdonú dalformáinak írott megfelelője volna. Ezt az életművet tévedés lenne fontos és kevésbé fontos részekre tagolni. Bob Dylan pályája korántsem lezárt; a könyv is azt sugallja, hogy ha valaki, ő bármikor előállhat valamivel, ami felül- vagy alulmúlja bármely eddigi teljesítményét.

"Egyszerűen arra vágnak, hogy valaki foglalkozzon a bajaikkal. De hiába várják, hogy választ adjak a kérdéseikre. Nekem épp elég a magam baja." (1971)

Dylan szélsőségekben bővelkedő karrierje vonzza a közhelyes megfogalmazásokat, nagyhangú ítéleteket. Barna Imre szikár stílusa, mértékletes kifejezőmódja a ködösítés és a manipuláció ellen irányul. Az olyan belemagyarázásokat, mint "a rock Rimbaud-ja", "a folk királya" vagy "a Nagy Fehér Csoda", tényekkel, a tényeken alapuló megérzéseivel és Dylan saját szavaival szembesíti. A visszatérő, hosszabb-rövidebb önvallomás-szilánkok kulcsszerepet játszanak a történetkönyvekben. Az időrendbe sorakoztatott események leírása cselekménnyé elevenedik a különböző évjáratú nyilatkozatokban. Okos szerkesztésre vallanak e közbeiktatott passzusok. Egy-két kivételtől eltekintve a kellő pillanatban frissítik fel a figyelmet, és az író is jól jár velük. Főleg kommentárok helyett, a gondolatmenet pontosítására fordíthatja energiáit. Az ésszerű "ön-megtartóztatás" eredménye egyértelműen lemérhető a regény szemléleti tisztaságában.

"A lemezeimet veszik, és egyre több a pénzem, de azt gyanítom, hogy nem jó úton járok. Kísérteties érzéseim vannak, öregem." (1963)

Barna Imrének sikerült nem sztárportrét írni a rock egyik örökös szupersztárjáról: Bob Dylan története a tehetség és az ego huszadik századi kálváriája. Képzelmek és hiábavaló füstölgések nélküli elemzése egy olyan mechanizmusnak, amelyben ugyanaz az erő működik vonzó, majd taszító közeg gyanánt. Külön érdeme a könyvnek, hogy a gépezet tehetségszalagoló-pusztító természetén túl, annak nemzetek fölötti lényegére, az üzleti/politikai szempontok művészetromboló hatására is ráirányítja a figyelmet. Ahogyan sokasodnak az évszámok, interjúk, úgy válik egyre felismerhetőbbé a csapda, amelyet világhírnek neveznek, és benne az ösztönök, sejtelmek és ráérések embere. Nem a szövegelő, blöffölő sztárbohóc, hanem a névtelenség szabadságától megfosztott, saját legendájába bekasztlizott Bob Dylan. Miközben a legagyafúrta alakváltoztatásokkal próbál hírt adni létezése jelen idejéről, évekig eltart, amíg rájön: nem az ő zsebében van az aranykalitka kulcsa.

"Amikor kidőltem és kibuktam, sokan nyilván azt hitték, hogy kész, vége, többé vissza se jövök; és akkor megragadtak, és fölraktak egy polcra, ahonnan senki se tudna többé lemászni. Leálltam a kinti munkával; és akkoriban jött be nagyon az LSD, és amikor aztán újra beszálltam, már nem tudtam mit szólni ehhez a világhoz, mert mire lábra álltam, már nem az ment, amit én a baleset előtt csináltam. Bennünket még nem ajnároztak, istenítették annyira, én tényleg csak egy énekes voltam a sok közül, bár megvoltak a magam hűséges rajongói. Mire újból nekivágtam az útnak, híresebb voltam, mint amikor letértem róla. Összehasonlíthatatlanul híresebb voltam. Rengeteg olyan követőm lett, akik nem is én értem voltak oda, csak a nevéért, merthogy az egy híres név. Az ilyen embereknek fogalmuk se volt róla, hogy mi módon jutottam el idáig, az ő eszükben csak az járt, hogy nekem van egy híres nevem, és hogy Jimi Hendrix is játsza a számaimat: csak ez és semmi más.

Hát szóval így lett sok-sok új rajongóm, hajtani kezdtem, csináltam egypár új lemezt... Benne is voltam ezekben a dolgokban meg nem is. Amikor végre megint eljutottam odáig, hogy ki tudom fejezni magam, egy csomóan meglepődtek. Mert nem tudták, hogy mindig is erről volt szó." (1978)

A Dylan-story persze nem igazi dráma. A főhős él és virul, mi több, időnként elég

tisztességes lemezeket is készít. Az albumokról kerekített röpké zenei és szövegméltatások személyes ízt adnak a soroknak, ami talán nagyobb arányban is javára vált volna a kötetnek. Ezekből a hangulatfestésekből, és a kinek-kinek hozzájuk kapcsolódó zenei emléknymokról teljes életmagyságban tűnik elő egy ellentmondásosságában, esetlegességében is jellegzetesen mai (anti)legenda – Bob Dylan, a bölcs meggondolatlan-ságok ceremóniamestere: "Az emberek úgy beszélnek, tesznek-vesznek, élnek, mint-ha sose kéne meghalni. És mi az, amit itthagynak? Semmi. Semmi, csak egy álarc."

(Az idézetek Barna Imre: Bob Dylan című könyvéből valók.)

J. KIRÁLY ISTVÁN

Konferencia a magyartanításról

A budai képző Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszéke tíz éve programszerűen folyó oktató és kutató munkájának újabb összegzésére készülve, 1991. október 2-án országos konferenciát rendezett, hogy közvetlenül szembesüljön a testvérintézményekben, a pedagógia és oktatáskutató intézetekben, illetve az általános iskolákban tevékenykedő pedagógusok, kutatók és tankönyvszerzők módszertani felfogásával. Időszerűvé tette a találkozózt a közoktatás átalakulási folyamata is. Az evvel járó sokféle próbálkozás ugyanis nem nélkülözheti a szakmai megmérettetést, mert az átmeneti évek korosztályai sem válhatnak kísérletek alanyaivá – nekik is alapos képzést kell kapniuk.

A tanszék már május végén visszaigazolta minden jelentkező előadását, hogy eleendő idő jusson a felkészülésre. A plenáris ülés mellé még öt szekciót kellett szervezni, olyan szép számban vállalkoztak főiskolai okatók, kutatók, tankönyvszerzők arra, hogy ismertessék munkájukat, kifejtsék nézeteiket. A konferencián lehetőség nyílt arra is, hogy az olyan új szerveződést, mint a világszerte már eredményesen működő IRA (Nemzetközi Olvasási Szövetség) alakulóban lévő magyar tagozatát Kádárné dr. Fülöp Judit bemutassa. Hasonlóképpen szót kapott Kállai Eszter, az újjalotai Árendás közti iskolából kiinduló Szépen – emberül anyanyelvi mozgalom képviselője is.

Aktualitást adott a tanácskozásnak, hogy az idei tanévre esik a nagy morva pedagógus, Comenius születésének 400. évfordulója is. "Kitűnő gyakorlati látásával... és a nevelés világjavító hatalmába vetett mérhetetlen hitével" (Fináczy Ernő) Comenius a jó tankönyvek, a hű tanítók és a jó módszerek fontosságát hangsúlyozta. A jó tankönyvek megírásához, a jó módszerek alkalmazásához és a tanítók megfelelő felkészítéséhez elengedhetetlen azonban a szaktudományok eredményeinek az ismerete és helyes közvetítése. Ezt a tanszéki álláspontot fejtette ki nyitó előadásában dr. Adamik Tamásné főiskolai tanár, aki a Nemzetközi Neveléstörténeti Konferenciák állandó előadójaként (és két amerikai vendégoktatói megbízása idején) áttekintette az olvasástanításra vonatkozó nemzetközi pszicholingvisztikai irodalom eredményeit. Ezekre és hazai tantárgytörténeti kutatásaira támaszkodva széles keretbe állította a felmerülő kérdéseket, kiemelve a nyelvi tudatosság szerepét az eredményes olvasástanításban. Ugyanakkor igen tárgyilagosan előlegezte, hogy az V., angol nyelvű szekció vendégelőadója, Moira F. Juliebő – a kanadai Edmonton egyeteméről – az olvasástanításnak egy másik meg-